

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора юридичних наук, професора Волкової Юлії
Анатоліївни на дисертацію Галаєвського Юрія Васильовича на тему
«Організація системи судів в особливих умовах воєнного стану в Україні:
правовий аспект», подану на здобуття освітньо-наукового ступеня доктора
філософії зі спеціальності 081 «Право»**

Актуальність теми дисертації. Актуальність теми дослідження визначається сучасним станом функціонування судової системи України в умовах воєнного стану, що супроводжується численними викликами та ризиками для забезпечення ефективного доступу до правосуддя. Військова агресія спричинила необхідність оперативного реагування судової влади на надзвичайні обставини, включно із забезпеченням безпеки учасників судових процесів, адаптацією підсудності, запровадженням дистанційних форматів судочинства та ефективним використанням цифрових технологій.

Одночасно зростає значення стабільності та безперервності функціонування судів як ключового елемента гарантування верховенства права, прав і свобод громадян, захисту державних інтересів та національної безпеки. Виявлені під час війни інституційні проблеми, зокрема затримка у прийнятті нормативних актів, обмеженість кадрового потенціалу, ресурсні та технологічні дефіцити, а саме підкреслюють необхідність кодифікації та уніфікації організаційних рішень, формалізації кризових процедур і закріплення напрацьованих практик як постійних елементів моделі судоустрою.

Правове дослідження організації судів в умовах воєнного стану має особливу значимість для формування надійної системи судочинства, здатної адаптуватися до надзвичайних обставин, забезпечувати дотримання прав людини, гарантувати справедливий розгляд справ і підтримувати суспільну довіру до судової влади. Це визначає практичну необхідність впровадження на законодавчому рівні ефективних механізмів забезпечення стабільності судової діяльності, включно з кризовим управлінням, цифровізацією процесів та

створенням системи безперервності судового функціонування. Власне наведене підкреслюють актуальність теми дослідження, проведеного Галаєвським Ю.В.

Дисертацію виконано в межах планів науково-дослідної роботи кафедри конституційного та адміністративного права Запорізького національного університету. Робота також виконана в межах реалізації Указів Президента України «Про Національну стратегію у сфері прав людини» від 25 серпня 2015 р. № 501/2015, «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» від 30 жовтня 2019 року № 722/2019, сприяє реалізації Антикорупційної стратегії на 2026-2030 роки, Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки, Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні, схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 р. № 386-р., Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020 та інших актів.

Проведення даного дослідження є необхідним у зв'язку з наявністю об'єктивних проблем та нормативних джерел щодо характеристики правових аспектів організації системи судів в особливих умовах воєнного стану в Україні, а також розробки науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації для вдосконалення вітчизняного законодавства і практики його реалізації.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Здійснення аналізу тексту дисертації свідчить про науково обґрунтований системний підхід автора до проблеми: аргументовано сформульована актуальність теми, досить чітко визначені об'єкт, предмет, мета та задачі дослідження, комплексно підібраний необхідний для виконання цих завдань методологічний інструментарій. Робота складається зі вступу, трьох розділів, які містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 244 сторінки, у т.ч. основного тексту – 199 сторінок. Список використаних джерел налічує 233 найменування. Її матеріал поданий у логічній послідовності, що сприяло розкриттю дисертантом взаємопов'язаних між собою теоретичних і практичних аспектів досліджуваної проблеми.

Належний ступінь наукової обґрунтованості результатів виконаного дослідження, що в концентрованому вигляді знайшли відображення у сформульованих здобувачем наукових положеннях, висновках і рекомендаціях, забезпечено методологічним і теоретичним обґрунтуванням його вихідних положень; застосуванням комплексу наукових методів, адекватних об'єкту, предмету, меті і задачам дослідження; використанням сучасних досягнень юридичної науки та широкої джерельної бази дослідження; здійсненням апробації основних концептуальних ідей і положень дослідження. Вдалих вибір методів дослідження, аналіз і синтез наукової літератури, нормативно-правових актів та узагальнення отриманої інформації з метою дослідження правових аспектів організації системи судів в особливих умовах воєнного стану в Україні, дозволили успішно розв'язати поставлені задачі.

Достовірність і наукова новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується їх апробацією у відкритому друку, обговоренням на наукових конференціях, інших наукових заходах. Достовірність одержаних результатів підтверджується не тільки їх суто науковою значимістю, як певною системою здобутих дисертантом нових знань, що заповнюють деякі прогалини в адміністративному праві, але й їх практичною затребуваністю на сучасному етапі, зокрема для вдосконалення чинного національного законодавства щодо організації системи судів в особливих умовах воєнного стану в Україні,. Проведена автором науково-дослідна робота є результатом власних напрацювань здобувача, який здійснив вдалу спробу виокремити правові аспекти організації системи судів в особливих умовах воєнного стану в Україні.

Новизна дослідження полягає насамперед в тому, щоб на основі комплексного аналізу наявних наукових та нормативних джерел охарактеризувати правові аспекти організації системи судів в особливих умовах воєнного стану в Україні, а також розробити науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації для вдосконалення вітчизняного законодавства і практики його реалізації.

Висвітлені автором пропозиції можуть бути застосовані: *правотворчості* – для вдосконалення нормативно-правових положень чинного законодавства України щодо регулювання проблем встановлення правових аспектів організації системи судів в особливих умовах воєнного стану в Україні; *правозастосовній діяльності* – для вдосконалення реалізації проблем встановлення правових аспектів організації системи судів в особливих умовах воєнного стану в Україні; *навчальному процесі* – у викладанні студентам вищих навчальних закладів дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративний процес», під час підготовки підрозділів підручників і навчальних посібників із відповідного навчального курсу, а також статей і наукових повідомлень.

Стосовно наукової новизни дисертаційної роботи слід зазначити, що оскільки проведене здобувачем дослідження правових аспектів організації системи судів в особливих умовах воєнного стану в Україні здійснене вже на створеній його попередниками науково-літературній базі як у сфері адміністративного права та процесу, так і інших галузевих сфер правореалізації та правозастосування, дисертант сформулював наукові висновки та рекомендації, що відповідають сучасним завданням юридичної науки та практики правозастосування. Погоджуючись у цілому з усіма визначеними автором складовими новизни дослідження, вважаємо за необхідне акцентувати особливу увагу на деяких з них.

У результаті дослідження сформульовано низку нових наукових положень, рекомендацій і висновків, зокрема: *уперше*: обґрунтовано авторську пропозицію щодо перерозподілу низки бюджетно-організаційних повноважень з ВРП до ДСА як спеціалізованого органу організаційно-фінансового забезпечення судів, а також запровадження адміністративної відповідальності за невиконання рішень органів суддівського самоврядування; доцільність запровадження на законодавчому рівні інституту планів безперервності діяльності судів (*continuity plans*) у надзвичайних умовах як елементу судової безпеки, що дозволяє забезпечити стає функціонування судової влади навіть за умов воєнного стану та масових загроз життю і здоров'ю учасників судового процесу; визначено та концептуально обґрунтовано необхідність законодавчої інституціоналізації

інституту модельних судів в Україні шляхом ухвалення окремого нормативно-правового акта, який би: закріплював правовий статус модельного суду; встановлював чіткі критерії його відбору та функціонування; визначав механізми трансляції напрацьованих модельних рішень на всю судову систему; інтегрував вимоги воєнного стану, цифрової трансформації та безбар'єрності як обов'язкові елементи модернізації судової влади.

удосконалено: підходи до розуміння типології ризиків (кадрових, бюджетних, інфраструктурних, репутаційних), що дозволило описати воєнний стан не лише як зовнішній фон, а як правову та організаційну рамку, яка трансформує зміст і пріоритети судового адміністрування; розуміння інституційної стійкості судової влади в умовах воєнного стану, яка конкретизує вимоги до нормативного, організаційного та технічного забезпечення безперервності правосуддя; підходи до розмежування допоміжних (асистивних) функцій штучного інтелекту та сфер, де його використання має бути обмежене в організації судової влади, що базується на формулюванні системних вимог до модернізації Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (що модифіковано у Єдину судову інформаційно-комунікаційну систему) як ключової інфраструктурної основи цифрового правосуддя та євроінтеграційних процесів України;

дістали подальшої розробки: зміст концептуальної моделі «антикризового забезпечення судів», що поєднує інструменти добору й мобільності суддів, спеціальні бюджетні механізми, стандарти відновлення судової інфраструктури та посилену перевірку доброчесності в умовах збройної агресії; зміст процесів поетапного відновлення військової юрисдикції в Україні, який має поєднувати: 1) тимчасове запровадження спеціалізації суддів загальних судів щодо військових справ; 2) поступове формування трирівневої системи військових судів, інтегрованих до судоустрою загальної юрисдикції; 3) нормативне закріплення юрисдикції військових судів із пріоритетним зосередженням на військових кримінальних правопорушеннях та публічно-правових спорах за участю військовослужбовців із урахуванням міжнародних і європейських стандартів у сфері правосуддя.

Здобувачем розроблено й інші наукові положення, які є новими для теорії адміністративного права та процесу, а також варто підтримати розроблені здобувачем пропозиції та рекомендації щодо внесення змін до чинного законодавства.

Дисертація носить завершений характер, мета дослідження досягнута, завдання роботи виконані.

Загальна оцінка дисертаційної роботи та повнота викладу одержаних результатів в опублікованих працях. Дисертація є самостійною науковою працею, що відображає результати проведеного дослідження. Сформульовані теоретичні положення, висновки та пропозиції були одержані дисертантом унаслідок аналізу та безпосереднього використання в роботі науково-інформаційних, нормативно-правових джерел і матеріалів щодо визначення правових аспектів організації системи судів в особливих умовах воєнного стану в Україні.

Основні положення роботи знайшли відображення у 7 наукових статтях, із них 3 опубліковані у виданнях, що визнані як фахові з юридичних наук, а також 4 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Усе вищезазначене дозволяє зробити висновок, що дисертаційна робота Галаєвського Ю.В. написана на високому теоретичному рівні, має значну наукову та практичну цінність. Автором сформульовані положення, що мають важливе значення для визначення напрямів удосконалення правових аспектів організації системи судів в особливих умовах воєнного стану в Україні.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Оцінюючи в цілому позитивно дисертацію Галаєвського Ю.В. водночас доцільно звернути увагу на питання, які можуть слугувати предметом додаткових пояснень з боку дисертанта або ж дискусії при захисті дисертаційної роботи:

1. Досліджуючи європейські стандарти організації роботи судових систем як вектор організації роботи судів в загальних умовах та умовах воєнного стану (п.п.1.1.) автор доходить висновку, що «ефективна організація діяльності судів передбачає поєднання належного ресурсного наповнення, прозорих процедур управління людськими ресурсами, цифровізації судових процесів, чіткого

інформування громадян про функціонування судової системи та реального забезпечення безпеки суддів». Запропоноване твердження щодо ефективної організації діяльності судів має узагальнений і декларативний характер та фактично відтворює загальновідомі управлінські підходи, які вже закріплені у стратегічних і програмних документах судової реформи. У ньому не простежується авторська новизна, не визначено критеріїв оцінки ефективності окремих складових, а також не враховано ресурсні та інституційні обмеження, що особливо актуально в умовах воєнного стану. У зв'язку з цим відповідне положення потребує додаткової конкретизації та наукового обґрунтування.

2. Сформульований висновок про доцільність перерозподілу повноважень між Вищою радою правосуддя та Державною судовою адміністрацією (п.п.1.2.) має радше концептуальний характер, ніж спирається на достатньо розгорнутий нормативний і порівняльно-правовий аналіз. Твердження про невідповідність концентрації бюджетно-організаційних повноважень у ВРП її конституційній природі та європейським моделям судових рад подається без чіткого розмежування між рекомендаційними стандартами та реально функціонуючими інституційними моделями окремих держав. Крім того, пропозиція щодо передачі «операційних» фінансово-організаційних функцій ДСА недостатньо враховує ризики послаблення інституційної автономії судової влади та можливого посилення адміністративного впливу виконавчої влади на її функціонування. Висновок потребує подальшої конкретизації механізмів такого перерозподілу та оцінки його практичних наслідків.

3. Хоча дисертація підкреслює стратегічне значення модельних судів, позиція автора виглядає надто оптимістичною і недооцінює реальні ризики та обмеження такого підходу. Зокрема:

1. Не наведено достатньо доказів, що інноваційні рішення, апробовані в окремих модельних судах, є реально масштабованими на всю судову систему України без істотних ресурсних, організаційних та кадрових витрат.

2. Підкреслення «мультиплікативного ефекту» реформ може бути перебільшеним, адже в умовах воєнного стану відсутня гарантія, що технологічні чи сервісні інновації будуть однаково ефективними в судах з різним рівнем забезпеченості та локальними особливостями.

3. Автор не враховує потенційні проблеми щодо інтеграції модельних судів у існуючу судову інфраструктуру, зокрема щодо взаємодії з класичними судами, стандартизації процедур та забезпечення безперервності судочинства в умовах кризи.

4. Підкреслення людського та цифрового аспекту роботи модельних судів не супроводжується аналізом можливих технічних, безпекових і кадрових ризиків, що можуть перешкоджати реалізації заявлених принципів безбар'єрності та клієнтоорієнтованості.

З огляду на це, позицію автора слід було б збалансувати, доповнивши об'єктивною оцінкою потенційних труднощів та обмежень масштабування модельних судів, а також критичною оцінкою можливостей реалізації інновацій у реальних умовах воєнного стану.

4. В межах роботи було б доцільно провести анкетування чи опитування серед представників судової гілки влади, що збагатило би та посилило репрезентативність роботи; Крім того у роботі не надано проєктних пропозицій щодо необхідних змін чинного законодавства, що також впливає на загальне враження від проведеного дослідження.

Висловлені зауваження характеризують складність досліджених проблем, багато в чому мають дискусійний характер і не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи Галаєвського Ю.В., а здійснений автором творчий пошук заслуговує на підтримку. Наявність дискусійних питань, насамперед, характеризує складність і актуальність досліджуваної теми та власний підхід до її розгляду дисертантом. В дослідженні авторові вдалося досягти його мети. Дисертація Галаєвського Ю.В., логічно побудована, оформлена відповідно до вимог Міністерства освіти та науки України, а її положення викладено чіткою і зрозумілою мовою.

Розглядувана дисертація містить раніше не досліджувані наукові положення та отримані особисто автором нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності має важливе науково-прикладне значення. Пропозиції та рекомендації, викладені у дисертації, можуть бути використані для удосконалення чинного законодавства та практики його застосування.

Викладене дозволяє зробити висновок, що дисертаційна робота **«Організація системи судів в особливих умовах воєнного стану в Україні: правовий аспект»** виконана на високому науковому рівні, не порушує принципів академічної доброчесності та є закінченим науковим дослідженням, сукупність теоретичних та практичних результатів якого розв'язує наукове завдання, що має істотне значення для галузі знань 08 – Право. Дисертаційна робота є за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, достовірністю, науковою та практичною значущістю здобутих результатів, а також за кількістю і якістю опублікованих праць та за оформленням відповідає вимогам, передбаченим Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, а її автор – **Галаєвський Юрій Васильович** – заслуговує на присудження йому за результатами публічного захисту ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право».

Офіційний опонент:

**доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри права
ВНЗ «Київський університет
ринкових відносин»**

Ю.А. Волкова

